

Tervik, mis pole oma osade summa

Piret Põldver. Suunurgad. Tartu: Kastani Tänava Kirjastus, 2023. 75 lk.

Piret Põldveri teise luulekogu „Suunurgad” vastuvõtt on olnud mitmekülgne ning kaardistanud teose motiive ja teemasid üsna põhjalikult. Senistest arvustustest¹ saab hõlpsasti tuletada märksõnade kimbu, mida võiks raamatuga suhestumisel kasutada teejuhina, kõlama jäävad näiteks kehalisus, ruumilisus, isiklikkus, argisus, valu, tumedus, depressioon, mälestused. Selle loendiga haakub autori sulest pärinev tutvustus: „„Suunurgad” on helge raamat depressioonist.” Tõsi, Maarja Pärtnale antud intervjuus on Põldver nentinud, et see määratlus võib mõjuda kitsendavalt.²

Tundub tõesti, et samamoodi nagu hõlmab vastandust niisugune määratlus, on vastuolu kätketud luulekogussegi, kui vaadelda seda teosena, mis räägib ennekoike vaimsest tervisest. „Suunurkade” motiivistikus leidub muidugi üksjagu pimedust, kopitust, üksindust, lagunemist, korduvalt on juttu valust, allasurutud mälestustest, argielu koormast ja rusutusest ning depressioonigi võib luuletustesse sisse või neist välja lugeda. Ent samal ajal pakub juba avaluuletus hoopis avaramat

tõlgendusvõimalust, nõnda et isikliku ja psühholoogilise asemel (või selle kõrval) saab raamatut lugeda üldises ja eksistentiaalses võtmes. Tuulemotiiv ning sedastus „Kui millestki pole kinni hoida, / siis pole millestki kinni hoida” (lk 9) kõneleb ühelt poolt justkui lüürilise mina pidetusest, ent on samal ajal tõlgendatav juhuslikkuse jõu ja paratamatusena üldinimlikus kontekstis. Ilmtingimata ei pea isiklik ja üldine teineteist välistama, kuid võimalik, et üksnes depressiooni võtmes lugedes võib abstraktsem mõõde teenimatult tähelepanuta jääda.

On märkimisväärne, et üldistusjõud sünnib nii selles kui ka mõnes teises „Suunurkade” mõjusamas luuletuses küllaltki nappide poeetiliste vahenditega – Põldveri luulekeel pole küll metafoorivaene, kuid kujundid enamasti ei kuhju ning tihtilugu saavutab mõni võrdpilt oma jõu kujundi ning kirjelduse ja/või loetelude kombinatsioonis. Kirjeldused on keeleliselt pigem lihtsad ja täpsed kui täiendirohkelt vohavad. Need põimivad eri aistinguid, kuid mõjuvad ennekõike visuaalselt, lugeja silme ette manatakse „aedu, millesse oli roostetama jäänud masinaid, / konservikarpe, / maapinda vajunud kilekotte ja videokassette märulifilmidega” (lk 10), „emaili kooruv kraanikauss, / täkiline kõõgilaud akna all” (lk 16), „kirevad niidud maamaja / magamistoa akna taga, kus mesilased sumisevad hommikul / vara” (lk 66).

Detailide ja kujundikeele koostoimel sündiv õhustik on piisavalt mõjus, et neelata alla konarlikumad tekstikohad ja siinseal esinev proosalisus, mis puhuti kipub kahandama teksti poeetilist laengut. Näiteks ridades „„Ma tean täpselt, mida ma tahan!” / kummitab mind mu enda lause /

¹ J. Läänemets, Kui millestki pole kinni hoida. – Sirp 20. X 2023, lk 21; M. Lind, Pilgeni täis seda musta ööd. – Looming 2023, nr 12, lk 1725–1727; S. Grigorjeva, Lahti har(j)utades eksisteerimist, ennast, leina ja niisama kurbust. – Vikerkaar 2024, nr 1–2, lk 169–172.

² P. Põldver, M. Pärtna, Kuidas kirjutada keha? – Looming 2024, nr 2, lk 224.

nagu väljapääs sumbunud keldrist, / kui kõnnin varahommikul jalgrattale järele” (lk 45) ei toimu poeetiliselt midagi, pigem mõjuvad need päevikulisena ja triviaalse-nagi, ent järgnev ümbrusekirjeldus muudab kohmaka alguse vähem oluliseks ning annab tooni luuletusele tervikuna: „Päike voolab koos jõega üle linna, / uputab enda alla kojamehe, tema sigareti, / teetolmus vidistavad varblased.” Lugejal on võimalik seda varahommikust linna koos luuleminaga näha ja tajuda ning nõnda tekib sügavam haakumine kogu luuletusega. Ümbrus ja õhustik jätavad valdavalt omamoodi universaalse või anonüümse mulje: siin-seal linnapildi kirjelduses on küll märksõnu ning suisa tänavanimesid, mis osutavad Tartule, kuid need ei hakka tööle märgilisena ning esinevad kontekstides, kus nimed võiks välja vahetada, ilma et teksti tähendus muutuks.

Tänu üldistusjõule ning oskuslikule õhustikuloomele on „Suunurgad” võrreldes Põldveri debüütkoguga „Alati nii järsku” (2020) poeetiliselt küpsem, samuti paistab see olevat teadlikumalt komponeeritud. Mõni luuletus näib siiski üldpildist pisut irduvat, kas siis tundetooni poolest, näiteks „Alluda jälle ja jälle” (lk 12), „Sõber küsis täna, kas minu meelest on ka elu raske” (lk 34), või vormitunnuste tõttu, nagu „Haiglas oli vastik” (lk 19), mis on pigem poeetiline proosapala. Motiivistik seob aga needki tekstid teistega kokku, enamikku „Suunurkade” luuletusi on võimalik lugeda mõne teisega suhestavana, nõnda et siin-seal ilmnevat poeetilist ebaühtlust tasandab terviku dünaamilisus.

Mõningad sidusmotiivid on juba jutuks tulnud, eespool toodud märksõnastikule võib lisada kaks nähtust, mis annavad „Suunurkade” luulekeelele värskust ja isikupära ning töötavad samuti terviku kasuks: isikustamine ning miski, mida võiks nimetada inetuse või eemaletõukavuse esteetikaks.

Isikustamist esineb eri intensiivsusega, kõige paeluvamalt toimib see neis luuletustes, kus mõni abstraktne nähtus, näiteks üksindus või minevik, muutub tegelaselaadseks, sealjuures mõjuvad need n-ö tegelased oma inimlikkuses isegi pisut koomilisena. Kord jookseb üksindus – „pikka kasvu, kiitsakas / seljas maavillane ruuduline pluus, natuke liiga suur” (lk 46) – karjudes kellegi (eeldatavasti lüürlise mina, ehkki kasutatud on sinavormi) poole, kord varitseb minevik kohvikus, mäludes „ripakil lõugadega suupisteid” (lk 75). Niisugustes „tegelastes”, rõhutatult argisena kujutatud abstraktsustes, on midagi heinsaarelikku, ennekõike loomulikkuses, millega need isikustatuna lugeja ette ilmuvad.

Veidi veidrates argistes kehastumistes võib aga näha teatavat eemaletõukavust, mis ühtlasi iseloomustab „Suunurkade” kujundeid ja motiive laiemaltki. Kõikvõimalikud tükid ja klombid, kortsud, samuti kleepumine ja sisselõiked kutsuvad esile kui mitte vastikust, siis vähemalt võõritust, seda enam, et enamasti on sedalaadi motiivid seotud inimkehaga. Tükilisus või klompumine saab eriti tugeva rõhu seal, kus see vastandub ootuspärasele, näiteks kui veri voolab haavast ja samal ajal kukub tükkidena (lk 10–11), või kui tükid voolavad välja silmast (lk 61). Sedalaadi metafoorid, mis enamasti on seotud tunnete, kogemuste või mälestustega, tabavad lugejat tihti ootamatult ning mõjuvad seetõttu ühtaegu eemaletõukavalt ning tähelepanu köitvalt.

Niisuguste kujundite, samuti teiste põhimotiivide taustal joonistub välja kummaline vastuolu: eelduslikult peaks luuleraamat, kus leidub nii rõhutud meeleolusid kui ka eemaletõukavaid kujundeid, mõjuma tervikuna ebamugavalt, võib-olla isegi õõvastavalt, rusuvalt. „Suunurkade” puhul ei taha aga tervik samastuda osade summaga ning üldmuljes domineerib

mingisugune ebamääraselt meeldiv tele hästi ei allu, jäädes kuhugi naerva ja tonaalsus. Päriselt helgena ma seda siiski nutva maski suunurkade vahealale. kirjeldama ei kipu ning võimalik, et tegu ongi millegi niisugusega, mis määratlus-

MARJA UNT